

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg V A / 2014 – 2020

Zpráva o provedeném průzkumu stavu území někdejšího Lumpeho parku v areálu Zoo Ústí nad Labem, posouzení hodnoty dochovaných prvků a doporučení k jejich ošetření, ochraně nebo obnově

Vypracoval kolektiv Muzea města Ústí nad Labem, p.o., v rámci projektu Poklad jménem Lumpe Park – přeshraniční propagace hodnot odkazu průkopníka ochrany přírody, č. projektu EEL-0904-CZ-17.02.2022

3. Botanická složka

(odborný garant - Ladislava Filipová)

Současný stav

Dřeviny

Dendrologický průzkum provedený v roce 2016 zjistil celkem 849 stromů, 46 porostních skupin a 92 keřů a keřových skupin. Převažují autochtonní dřeviny rodů dub (*Quercus*), javor (*Acer*) a lípa (*Tilia*), které tvoří kostru stromového patra. Běžně se vyskytují jasany, břízy a další domácí dřeviny. Z jehličnanů je nejvíce zastoupená borovice černá (*Pinus nigra*) a lesní (*Pinus silvestris*). Většina stromů má vitalitu výbornou až mírně sníženou (82%). Stanoviště v ZOO jsou vhodná pro rozvoj porostů blížících se lesu.

Významné stromy zmiňované Dendrologickým průzkumem jsou mimořádní jedinci, z nichž někteří byli s velkou pravděpodobností vysazeni v době zakládání původního Lumpeparku, nebo zde tou dobou již rostly:

- B12 - dub letní (*Quercus robur*)
- B38 - buk lesní (*Fagus sylvatica* „Pendula“)
- B39 - buk lesní (*Fagus sylvatica*)
- B40 - buk lesní (*Fagus sylvatica*)
- D2 - dub letní (*Quercus robur*)
- M6 - platan javorolistý (*Platanus x hispanica*)
- M7 - platan javorolistý (*Platanus x hispanica*)
- M19 - buk lesní (*Fagus sylvatica* „Pendula“)

Další zajímavé stromy představují solitéry či exotické druhy dřevin:

- A13 - borovice vejmutovka (*Pinus strobus*)
- B37 - tisovec dvouřadý (*Taxodium distichum*)
- C6 - jedle ojněná (*Abies concolor*)
- D3 - borovice vejmutovka (*Pinus strobus*)
- M1 - vrba náhrobní (*Salix x sepulcralis*)
- N2 - vrba náhrobní (*Salix x sepulcralis*)
- N26 - jinan dvoulaločný (*Ginkgo biloba*)

Z dalších zjištění dendrologického průzkumu vyplývá, že stromům nebyla věnována v dostatečné míře odborná péče. Některé stromy ve výběžích byly také poškozeny v důsledku nedostatečné ochrany kmene.

Problémem do budoucna mohou být i nepůvodní invazní druhy stromů, které se spontánně šíří, př. pajasan žláznatý (*Ailanthus altissima*), javor jasanolistý (*Acer negundo*) a škumpa očetná (*Rhus typhina*).

Za hlavní potíž keřových výsadeb označuje Dendrologický průzkum především zaplevelení.

Původní záměr H. Lumpeho

Snem Heinricha Lumpeho bylo vybudovat romantickou přírodní oázu uprostřed průmyslové metropole. Nechtěl ovšem konzervovat přírodu v její přirozené podobě, mělo se naopak jednat

o areál kultivovaný, aby byl co nejpřívětivější návštěvníkům, jimž měl sloužit jako osvětové zařízení.

Rostliny vysázené v rezervaci se podřizovaly estetice a pak, a to především, potřebám ptactva. Zahradníci museli věnovat zvláštní péči zejména keřům, aby se na nich vytvořilo bohaté větvení vhodné pro hnízdění volně hnízdících ptáků. Keře parku dominovaly. Kromě hnízdního prostoru skýtaly také ptákům potravu (zejména šlo o lísky, kdoule, ptačí zob, ale i mnoho ovocných stromů v užitkové a výzkumné zahradě parku).

Nejčastěji vysazované dřeviny byly: hloh, habr, javory, břízy, topoly, třešně ptačí, břechťan, z jehličnanů pak jedle, modřín a tisy.

I okrasné rostliny plnily důležitou roli. Měly lákat a těšit návštěvníky: v průběhu 20. let byl v parku založen růžový sad „rosarium“ s 85 druhy růží s tisíci vonnými keři. Mezi nimi byla i „Růže Dra Lumpeho“. Největší květinovou atrakcí parku bylo 96 metrů dlouhého růžového podloubí u vchodu. V čase plného květenství na začátku července uchvacovaly pohledy návštěvníků statisíce květů růžové a purpurové červené japonské popínavé růže. I nedaleký zahradní altán byl porostlý popínavými růžemi, stejně tak vodárna. Po odkvetení růží těšily návštěvníky záhony se 150 druhy jirín.

Zvláštní sortu okrasných rostlin představovaly vodomilné rostliny, různé druhy leknínů na hladině rybníčku nebo kapradiny a další stínomilné druhy v místech umělých vodních kaskád.

Okrasné záhony doplňovaly cizokrajné rostliny jako aloe či palmy, park disponoval i vytápěným skleníkem pro teplomilnou flóru. Heinrich Lumpe založil v rezervaci také „alpinium“, které nabízelo okolo 80 druhů alpské flóry, např. bramboříky. Šlo zejména o botanické zajímavosti, které mu daroval jako projev díky za finanční podporu světově proslulý botanik prof. Dr. Wettstein, a také dary z Botanické zahrady vídeňské univerzity nebo z Botanického muzea v Berlíně.

Mimořádným přírůstkem v malé botanické zahradě měla být nově objevená rostlina z Albánie, která nesla jméno „*Carum Lumpeanum*“ a měla dorazit na jaře 1921 z vídeňské botanické zahrady. Bohužel vzhledem k tomu, že ji pozdější průvodci parkem neuvádějí, nejspíš se pokus o její aklimatizaci v Ústí nad Labem nepodařil. Tato miříkovitá rostlina se dodnes vyskytuje v jihovýchodní Itálii a na Balkánském poloostrově až do jihozápadního Bulharska a její platné vědecké jméno zní *Hellenocarum strictum* (Griseb.) Hand.

Na počátku 30. let přibyla ještě do kolekce exotické květeny skupina kaktusů.

Součástí parku byly i užitkové zahrady se záhony zeleniny a sady ovocných stromů s místními odrůdami ovocných stromů z Labského údolí. Sloužily z části také jako zdroj potravy pro ptactvo. Zároveň se zahrady staly místem vědeckých pokusů se šlechtěním místních odrůd ovocných stromů. Zahrady sloužily také jako ukázka prospěšnosti ptactva pro hospodářství, neboť místní stromy prakticky nepostihoval škodlivý hmyz.

Druhovú rozmanitost stromů, keřů a květin byla v parku obrovská, v podstatě se jednalo také o botanickou zahradu, kde byly všechny vzácnější stromy a křoviny i záhony a užitkové i ozdobné rostliny označené popiskami.

Z pohledu zahradnické péče představovala rezervace vzorně udržovaný areál. Květeny v záhonech tvořily geometrické obrazce, keřům i stromům se dostávalo nadstandardní péče. Vedle toho však existovala ještě část parku veřejnosti nepřístupná, kde byla ponechána příroda bez zásahu zahradníků, ta byla určena ptactvu. Tam zůstávalo na zemi spadané listí, aby ptáci skrze jeho šustění slyšeli blížící se dravce a mohli pod hníjícími zbytky rostlin nacházet brouky a červy.

Doporučení

Z původních idejí Heinricha Lumpeho je vhodné vyjít při plánování úprav vegetace v území. Nosná je z tohoto pohledu zejména myšlenka **vysoké diverzity rostlinných druhů a odrůd**. Není pravděpodobně reálné obnovit záhony zeleniny a květin a botanickou zahradu v plném rozsahu. Nicméně akcent na vegetační prvky má potenciál významně zatraktivnit areál pro návštěvníky ZOO. Ve spolupráci se zahradníky a zahradními architekty by tak bylo užitečné zpracovat komplexní koncepci výsadeb rostlin a následné péče pro celý areál (se speciálním zřetelem k plochám původního Lumpeparku), která by naplňovala ideje H. Lumpeho a nároky kladené na estetiku i užítkovost rostlinstva.

Doporučení:

1. OBECNÁ

- Z edukativního pohledu se jeví jako stěžejní původní členění areálu na dvě části: „kultivovaná půvabná zahrada“ a „chráněná divočina“ naplňující v co největší míře životní nároky ptáků – původně se nacházela na západním svahu nad jezírkem („ledvinou“). Původní charakter „divočiny“ je zde dosud z části zachován. Tato méně frekventovaná partie zahrady by mohla být vybavena prvky pro pozorování ptáků v jejich přirozeném prostředí. Umístění hnízdních budek a v zimě pravidelně doplňovaných krmítek by zatraktivnilo prostředí i pro ptáky. Místo by posloužilo i pro venkovní environmentální programy s ptačí tematikou pro školní kolektivy.
- Návaznosti na původní koncept botanické zahrady je možné dosáhnout i doplněním expozic zvířat exotickými druhy rostlin stejné geografické provenience. V případě druhů nesnášejících nízké teploty a mráz lze využít mobilní zeleň (přenosné květináče, truhlíky apod.). Uceleně koncipované expozice evokující „přirozené“ biotopy jsou potom opět využitelné pro edukativní programy či komentované prohlídky s ekologickou i ochrannářskou tematikou pro školy i širokou veřejnost.
- Pozornost by měla být věnována invazním dřevinám i bylinám a měly by být včas a efektivně odstraňovány.

2. KEŘE

- Keře tvořily kostru a základ vegetačních úprav Lumpeparku. Bylo by tedy vhodné nahradit neperspektivní keřové porosty identifikované dendrologickým průzkumem a to zejména druhy, které poskytují ptákům a dalším živočichům úkryt a potravu. Z autochtonních dřevin se hodí např.: do polostínu líska obecná, na slunné plochy dřín obecný, do živých plotů ptačí zob obecný. Je možné využít i exotické ovocné keře a vysadit je s respektem k jejich životním nárokům.
- Kromě „užitkových“ keřů je na místě věnovat pozornost i okrasným druhům a kultivarům. Doporučujeme obnovu růžového loubí a na vhodných místech i záhonů růží různých kultivarů, zejména růže „Dr. Heinrich Lumpe“ (objednat lze na Střední zahradnické škole Rajhrad, p. o., Masarykova 198, 664 61 Rajhrad, kratochvil@skolarajhrad.cz).

3. STROMY

- Základem péče o dřeviny je zajištění pravidelné odborné péče o stromy dle doporučení dendrologického průzkumu, tj. provádět výchovné řezy a další zásahy s cílem zajistit dlouhodobou perspektivu stromů a zároveň udržet stromy provozně bezpečné. Nutné je též

zajistit důslednou ochranu kmenů stromů ve výběžích zvířat. U nových výsadeb je třeba pracovat s kvalitním výsadbovým materiálem a zajistit povýsadbovou péči. Vzhledem ke klimatické změně jsou dřeviny v ZOO zásadním prvkem.

- Na vybraných parcelách lze vysadit staré odrůdy ovocných stromů, jejichž plody by se využily jako krmivo pro chovaná zvířata, a zároveň by posloužily ke vzdělávacím účelům.
- V souladu s osvětovými cíli Lumpeparku je záhodno doplnit u zajímavých stromů, porostů či rostlin informace, ať už v podobě decentních popisek nebo např. pomocí QR kódů. Další možností je vytvořit pro děti hledačku (quest) nebo podobnou stopovací hru s příběhem či zvířecím průvodcem, která by přinesla pobavení i poučení např. o významu stromů pro různé živočichy.

4. DALŠÍ ROSTLINY

- Doplnit na vhodném místě záhon různých variet jirín jako připomínku původních výsadeb a chlouby majitele parku.
- Provéřit možnosti vertikálního ozelenění, které je již dobře vyvinuté např. na zdi u restaurace i u ZOO školy. Zimolezy se pnou také u zdi expozice orangutanů. Popínavé rostliny (břečťan, loubinec, vistárie, zimolezy, popínavé růže apod.) by bylo možné vysázet i na jiných místech, např. podél panelové zdi areálu ZOO (v ulici Drážďanská).
- Stínomilné rostliny – Různými druhy kapradin je vhodné doplnit rekonstruovanou grottovou architekturu či podrost.